

ÜNİVERSİTE KAYNAKLI HARCAMALARIN KOBİ GELİRLERİ ÜZERİNE ETKİLERİ: ARTVİN ÖRNEĞİ¹

Murat BERBEROĞLU²

Muhammed ARDIÇ³

ÖZ

Üniversite kaynaklı harcamaların küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin (KOBİ) gelirleri üzerine etkilerini incelemek amacıyla hazırlanan bu çalışmada üniversite öğrencilerinin, çalışanlarının ve kurumun doğrudan yaptığı harcamaların KOBİ gelirleri üzerine etkisini incelenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın örneklemini olarak Artvin ilindeki KOBİ'ler seçilmiştir. Araştırma için 2015 yılı itibarıyla Artvin il ve ilçelerinde üniversitenin birimlerinin olduğu yerler seçilmiştir. Veriler anket yöntemiyle toplanmıştır. Çalışma öğrenci etkisi, çalışan etkisi ve kurum etkisi olarak üç aşamadan oluşmaktadır. Geliştirilen hipotezler istatistiki analizlerle test edilmiştir. Araştırma bulgularına göre üniversitenin KOBİ gelirleri üzerine pozitif yönde katkıda bulundukları tespit edilmiştir. Bu etki sırasıyla en çok Artvin Merkez, Borçka ve Hopa ilçelerinde gerçekleşmiştir. KOBİ'ler açısından en çok etkilenen iş kolları ise giyim, ulaşım, kırtasiye, sağlık, çanta – ayakkabı, kafeterya ve gıda olarak belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: KOBİ, Üniversite, Finansal Performans, Gelir, Endüstri Kolu

THE IMPACTS OF UNIVERSITY-BASED EXPENDITURES ON THE SMEs' INCOME: ARTVIN SAMPLE

ABSTRACT

In this study, which was prepared to examine the effects of university-based expenditures on the incomes of small and medium-sized enterprises (SMEs), tried to examine the effect of expenditures of university students, employees and the institution on SME incomes. The SMEs in Artvin were selected as sample of the research. For the research, in 2015, the places where the university units in Artvin provinces and districts were selected. Data were collected by questionnaire method. The study consisted of three phases as student affect, employee impact and company impact. The developed hypotheses have been tested by statistical analysis. According to research findings, it was determined that the university contributed positively to SME income. This change was mostly in the provinces of Artvin Central, Borçka and Hopa areas. The most influential sectors for SMEs are clothing, transportation, stationery, health, bag - shoes, cafeteria and food.

Keywords: SMEs, University, Financial Performance, Income, Industry

Jel Codes: G10, G20, M10, L20, L25, M40

¹ Bu çalışmanın taslak hali 8-10 Nisan 2016 tarihlerinde İktisadi Kalkınma ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsü tarafından düzenlenen 1. Uluslararası Mesleki ve Teknik Bilimler Kongresinde sunulmuş ve kongre bildiriler kitabında geniş özet olarak yer almıştır. “Bu araştırma Artvin Çoruh Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü tarafından 2015.S50.02.02 numaralı BAP projesi olarak 2015-2016 yılları arasında desteklenmiştir.”

²Yrd. Doç. Dr., Artvin Çoruh Üniversitesi, Hopa İİBF, İşletme Bölümü, Muhasebe ve Finansman ABD., murat@artvin.edu.tr

³Yrd. Doç. Dr., Artvin Çoruh Üniversitesi, Artvin MYO, ardic@artvin.edu.tr

GİRİŞ

Üniversiteler kuruldukları kente eğitim, insan kaynağı ve sosyal hizmetler gibi birçok alanda katkı sağlarlar. Ayrıca bünyesindeki çalışan ve öğrenciler ile bölge ekonomisine dinamizm kazandırabilmektedir. Üniversitelerin doğrudan yaptığı harcamaların yanında öğrenci ve personellerin de yaptıkları harcamalar şehre ciddi katkılar sağlayabilir. Öte yandan sanayi – üniversite işbirliği ile bölgedeki firmaların çok daha verimli çalışmaları sağlanabilir (Işık, 2008: 161; Ergun, 2014:220; Dalğar vd., 2009: 40; Akçakanat vd., 2010: 175; Ceyhan ve Güney, 2011: 183-184, 204).

Ekonomik durgunluk dönemlerinde hükümetler kamu yatırımlarını arttırarak bunun ekonominin diğer paydaşları üzerine çoklu etkide bulunmasını bekleyebilirler. Bu yatırımların en önemlilerinden biri de üniversitelere yapılan yatırımlardır. Yerel bir üniversitenin varlığı bölgeye ihracatçıdan çok daha fazla değer katabilir. Örneğin 2008 yılında Kanada'daki British Columbia Üniversitesi devletin vermiş olduğu ödeneklerden 644 milyon dolar harcama yapmıştır. Ancak üniversite o yıl toplamda 1,8 milyar dolar ekonomiye katkı sağlamıştır. Bu durum “dinamik” veya toplam etki olarak isimlendirilmektedir (Sudmant, 2009: 6).

Ayrıca üniversiteler kentteki genç ve dinamik nüfusun değişmesine sebep olarak şehirde var olan tüketim alışkanlıklarının değişmesine neden olmaktadır. Bu durum şehirlerde yeni iş sahalarının açılmasını ve var olanların da gelişmesini sağlamaktadır. Böylece özellikle küçük ve orta büyüklükteki şehirlerin büyüme ve gelişim hızı artmaktadır. Şehir yöneticilerinin şehirlerinde üniversite kurumlarının kurulmasını istemelerinin arkasında yatan en önemli sebeplerden biri de bu durumdur (Işık, 2008:162).

Ülkemizde de yeni üniversitelerin kurulmasında iki temel etkinin olduğu görülmektedir. Bunlar; ekonomik ve siyasi etkilerdir. Bu bağlamda ülkemizdeki bölgelerarası farklılıkları giderilmesine yardımcı olması ve bulunduğu çevrenin ekonomik olarak da kalkınmasına katkı sağlaması açısından üniversiteler eğitim ve kültür üreten kurumlar olması anlayışının yanında ekonomik olarak da kalkınmayı sağlayan kuruluşlar olarak görülmeye başlanmıştır (Arap, 2009:10-11). Bölgesel ekonomiye katkı incelenirken harcama, gelir ve istihdam gibi unsurlar ölçülerek etki tahmin edilmeye çalışılmaktadır (Sudmant, 2009: 7). Etki analizleri öncesi ve sonrası kriterine göre yapılabilir. Bu durumda “ya eğersonra” araştırması yapılabilir (Davis, 1990:6). Ayrıca üniversitelerin kuruluş yeri ve organizasyon yapıları, kurulduğu dönemin siyasi etkisinden çok fazla etkilenmeleri faktörü de siyasal faktör olarak belirlenmiştir (Arap, 2009:16-17). Dolayısıyla ülkemizdeki üniversitelerin bilimsel araştırma yapma ve iş dünyasının ihtiyacı olan nitelikte personel yetiştirmek gibi katkılarının yanında bulunulan kent ekonomisinin desteklenmesi gibi katkıları da bulunmaktadır (Demireli ve Taşkın, 2013: 327).

Üniversitelerin bulundukları ekonomiye etkilerinin 4 şekilde olduğu belirlenmiştir. Bunlar (Florax, 1987, Aktaran: Gültekin ve diğerleri, 2008:266; Sudmant, 2009:3);

1. Yerel ekonomide yapılan harcamalar,
2. Doğrudan üniversite ile ilgili olmayan ama üniversite olmadan da yapılmayan harcamalar (örneğin; konut, sağlık olanakları, iletişim taşımacılık...vb.),
3. Eğitimli işgücü ve istihdam olanağının artışı ve göçün azalması,
4. Üniversitenin getirdiği yenilikler (sosyal ve kültürel değişimler) ile bilgi birikiminin etkisi,

Bu etkilerin son üç tanesi dolaylı etkidir ve doğrudan ölçülmesi zordur. En önemli etki bilgi dağılımının getirmiş olduğu dinamik etkidir ve tüm ekonomideki verimliliği artırır (Sudmant, 2009:4).

Ayrıca Çınar ve Emsen (2001:93)’e göre eğitimin iktisadi gelişme üzerine teknoloji geliştirme, lider ve girişimci sınıf oluşumuna destek olma, tasarruf miktarını artırma, emek hareketliliği ve fırsat eşitlikleri, adaletli gelir dağılımı ve toplumsal uyum gibi etkileri bulunmaktadır. Öte yandan bulunan bölgede sanayi ve hizmet sektörünün ağırlığı çok fazla olmamakla beraber bölgede daha çok tarımsal ürünler üretilmektedir. Yüksek nitelik gerektiren sanayi ve hizmet sektörünün gelişmesi için üniversitelerin yetiştirdiği nitelikli işgücü etkili olabilmektedir. Bu durum da üniversitelerin bulundukları bölgeye doğrudan ekonomik katkılarında çok daha fazla etkide bulunduklarının göstergesi olabilmektedir (Çınar ve Emsen, 2001:91)

I. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

Bu alanda hem ülkemizde, hem de uluslararası alanda yapılmış birçok çalışma mevcuttur. Tablo 1’de gösterilen araştırmalardan da anlaşılabacağı üzere üniversiteler genellikle bulundukları alana pozitif yönde katkı sağlamaktadırlar. Bu katkı üniversite nedeniyle oluşan doğrudan ve dolaylı harcamalar, nitelikli işgücünün artması, verimlilik artışı, bölgenin rekabet gücünün gelişmesi, yeni ve yenilikçi çalışma düzenleri ile teknikler geliştirilmesine katkı sağlaması, istihdam olanağı sağlaması, konut piyasasını canlandırması, sosyo kültürel etkinliklerin artması, bölgedeki işyeri sayısının artması gibi birçok alanda olmaktadır. Ayrıca yapılan harcamaların daha çok barınma, yiyecek – içecek, kırtasiye, giyim ve ulaşım gibi endüstri kollarında yapıldığı tespit edilmiştir. Kent ekonomisine bu denli etki eden bir unsurun şehirde bulunan Küçük ve Orta ölçekli işletmeler (KOBİ) üzerine etkide bulunabileceği söylenebilir.

Aşağıdaki Tablo 1 bu alanda yapılmış bazı araştırmalar verilmektedir.

Tablo 1: Üniversitelerin Ekonomik Etkisi ile ilgili Araştırmalar

Araştırma Konusu	Sonuç	Araştırmayı Yapanlar
Cumhuriyet Üniversitesi öğrencilerinin Sivas ili ekonomisine katkısı,	Şehir ekonomisine toplam 549 milyon liraekonomik katkı sağladığı tespit edilmiştir.	Altuntaş ve Eriş, 2015
Celal Bayar Üniversitesinin Manisa'nın Demirci ilçesine etkisi	Şehir ekonomisi ve çeşitli sektörlerdeki KOBİ'lere pozitif etki tespit edilmiştir.	Aydın, 2002
Üniversitelerin kuruldukları Kent'e katkıları,	Kalkınma, üretim ve istihdam alanlarına pozitif etkide tespit edilmiştir.	Gültekin, Çelik ve Nas, 2008
Atatürk Üniversitesinin Erzurum'un ekonomik ve sosyal yaşantısına katkısı,	İl ekonomisine doğrudan ve çarpan etkisiyle oldukça büyük pozitif etki olduğu belirlenmiştir.	Çınar ve Emsen, 2001
Üniversitelerin kent nüfus artışı ve göç üzerine etkisi	Şehir yerleşim yerinin artması, çeşitliimkânların gelişmesi,yeni iş sahaları,yapı sektöründe gelişim gibi etkiler tespit edilmiştir.	Işık, 2008
Adıyaman Üniversitesi'nin şehir hayatı ve sosyal çevre üzerindeki etkisi,	Nüfus ve konut artışı, çeşitli endüstri kollarındaki KOBİ sayılarında artış, tarım faaliyetlerinde azalış gibi etkiler tespit edilmiştir.	Kaya, 2014
Üniversitelerin şehirlere sosyo-ekonomik açıdan etkileri	Yeni kurulan üniversitelerin şehirlere bir miktar olumlu etkisi olsa bile, yeterli fiziki, ekonomik ve sosyal/kültürel altyapıya sahip olmayan şehirlerde üniversitesinin etkisinin kısıtlı olabileceği tespit edilmiştir.	Öztürk, Torun ve Özkök, 2011
Süleyman Demirel Üniversitesi öğrenci harcamalarının Şehir ekonomisine katkısı,	2009 yılında ort.aylık öğrenci başı 474 ₺ ve yıllık toplam katkı 80 milyon ₺ olduğu belirlenmiştir. Harcamaların %59'nun yemek ve barınma alanında olduğu belirlenmiştir.	Akçakanat, Çarıkçı ve Dulupçu, 2010
Karatekin Üniversitesinin şehir ekonomisine etkisi,	2013 yılı ort.aylık öğrenci başı 565 ₺ ve yıllık toplam katkı 35,5 milyon ₺ olduğu belirlenmiştir. Üniversitenin şehir ekonomisine ciddi olumlu katkısı bulunmaktadır. Ayrıca genç nüfus artışının da şehir ekonomisine dinamizm kazandırdığı tespit edilmiştir.	Arslan, 2014
Dumlupınar Üniversitesi'nin Kütahya iline katkısı,	2010 yılı ort.aylık öğrenci başı 495 ₺ ve yıllık toplam katkı 15 milyon ₺ olduğu belirlenmiştir. Öğrenci giderlerinin büyük bir kısmının konaklama ve yiyecek alanlarında olduğu tespit edilmiştir.	Demireli ve Taşkın, 2013
Balıkesir Üniversitesi Gönem Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin tüketim harcamalarının Gönem'de yerleşik firmalara etkisi,	2006 yılı ort.aylık öğrenci başı 518 ₺ ve yıllık toplam katkı 2,3 milyon ₺ olduğu belirlenmiştir. En önemli katkı eğlence endüstri koluna yapılırken, bunu sırasıyla; barınma, yiyecek – içecek, giyim, ulaşım ve kırtasiye endüstri kolları takip etmektedir. Üniversitenin şehir ekonomisine pozitif yönde katkısı tespit edilmiştir.	Kaşlı ve Serel, 2008
İzmir ekonomi üniversitesinin, yerel ekonomiye ve iş yaratma alanlarına doğrudan ve dolaylı katkısı,	2003 yılında 372 tane 2004 yılında ise 444 adet iş imkânı oluşturmuştur. Toplamda 55 milyon ₺ yerel ekonomiye katkı sağlamıştır. Ayrıca dolaylı katkı açısından yapılan 1 ₺'lik harcamanın 1,59₺ şeklinde yerel ekonomiyi etkilediği tespit edilmiştir.	Şen, 2011
Gaziosmanpaşa Üniversitesinin Tokat ili ekonomisine olan katkısı,	2012 yılı ort.aylık öğrenci başı 572 ₺ ve yıllık toplam öğrenci katkısı 112 milyon ₺ olduğu belirlenmiştir. Toplam personel katkısı 52 milyon ₺ ve yatırım katkısı ise 87 milyon ₺ civarındadır. Okulun Tokat iline katkısının yıllık 252 milyon ₺ civarında olduğu tespit edilmiştir.	Yayar ve Demir, 2013

Tablo 1 Devamı

Araştırma Konusu	Sonuç	Araştırmayı Yapanlar
Bayburt Üniversitesinin şehir ekonomisine katkısı,	Üniversitenin kent ekonomisine hareketlilik kazandırdığı ve var olan iş alanlarının gelişmesine ve yeni iş sahalarının açılmasına katkıda	Yılmaz ve Kaynak, 2011

	bulunduğu, yaşam kalitesine pozitif katkıda bulunduğu tespit edilmiştir.	
Waterloo Üniversitesinin (Kanada) yerel ve bölgesel ekonomiye katkısı,	Üniversitenin yerel ve bölgesel ekonomiye doğrudan katkısı olduğu gibi, işgücü ve istihdam yaratması, nitelikli personel ihtiyacını gidermesi verimliliği artırması gibi katkıları tespit edilmiştir.	Bramwell ve Wolfe, 2008
Eğitim Enstitülerinin ekonomik etkileri,	Eğitim kurumları nedeniyle oluşan harcamaların doğrudan ve dolaylı olarak ekonomiye katkı sağladığı tespit edilmiştir. Ayrıca nitelikli insan gücünün artması da verimliliği artırıcı katkıda bulunduğu belirlenmiştir.	Blackwell ve diğ., 2002
Birmingham (İngiltere) üniversitesinin etkisi,	Üniversite 2011 yılında bölgedeki toplam istihdamın %1,2'sine sahiptir. Ayrıca West Midlands bölgesine 530 milyon pound direkt ve 1 milyar pound toplam ekonomik etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Birmingham şehrine de 460 milyon pound katkı sağladığı tespit edilmiştir. Bu rakam şehir ekonomisinin %2,2 olmaktadır. Bölge teknolojisine katkı sağlayarak rekabette avantaj sağlaması ve konferanslarla katkı sağlaması gibi birçok pozitif katkısı tespit edilmiştir.	Oxford Economics, 2013
Üniversiteler ile işletmeler arasındaki dayanışmanın etkileri,	Firmalar için nitelikli işgücü olanağının artışı, yenilikçi teknik ve düşüncelerin gelişimi, sektör yapısının değişimi, üniversite – özel sektör işbirliği ile daha verimli çıktılar elde edildiği belirlenmiştir.	Healy vd., 2012
Kent üniversitesinin İngiltere'nin öncelikle güney doğu ve diğer bölgelerine akademik ve ekonomik etkileri,	Bölgede büyük organizasyonlar düzenlenmeye başlaması, İstihdam artışı, diğer ekonomik etkiler. Üniversitenin bölgedeki en büyük işveren (2551 kişi) olması, bölgeye yurt dışından öğrenci çekip eğitim ihracatı yaparak bölgeye ekonomik katkı sağlaması gibi 2010 yılında 158 milyon pound ile şehir ekonomisine doğrudan katkı sağlaması sonuçları tespit edilmiştir.	Kelly ve McNicoll, 2011
Yükseköğretimin yerel ekonomi üzerine etkileri,	Üniversite harcamalarının kısa dönemde bölgesel gelire, işgücüne ve vergilere, uzun dönemde ise yatırımlara pozitif etkisi olduğu belirlenmiştir. Bölgedeki eğitim seviyesinin artmasının ise kısa vadede iş piyasasındaki nitelikli işgücünün, uzun vadede ise işgücü verimliliği, patentler gibi unsurların artmasını sağladığı tespit edilmiştir.	Stokes ve Coomes, 1998
Üniversitelerin bulundukları bölgelere etkileri,	Hem personel, hem de öğrenci harcamaları bölgesel kalkınmaya destek verdiği belirlenmiştir. Ayrıca eğitimin artması verimliliği, eğitimli işgücünü, yenilik ve gelişmeyi artırıcı etkide bulunacağı tahmin edilmektedir. Öte yandan piyasanın büyümesi daha büyük rakiplerin pazara girmesine bu da yeterli sermayeye sahip olmayan yerel işletmelerin kötü etkilenmesine neden olacağı tespit edilmektedir.	Newlands, 2003
Üniversitede çalışan sayısının şehir ekonomisi üzerine etkisi,	Üniversitedeki çalışan sayısının şehirdeki ekonomik alana pozitif yönde etkide bulunduğu belirlenmiştir. İstihdama olan pozitif etkinin ise daha zayıf olduğu tespit edilmiştir. Gelişmekte olan ülkelerin az gelişmiş şehirlere üniversite kurarak şehir ekonomisinin gelişmesine katkı sağlayacağı belirtilmektedir.	Phelps, 1998
ABD'de Üniversite ve Kolejlerin ekonomik etkileri,	Yerel ekonominin üzerine yurttaşlık sorumluluğu, sağlık hizmetlerinin, verimliliğin artmasına ve suç oranının azalmasına etki edebileceği belirlenmiştir. Ancak bunun için enstitülerin teknoloji üretmeleri gerektiği belirtilmektedir.	Siegfried vd., 2006
British of Columbia Üniversitesinin ekonomi üzerine etkisi,	Üniversite ortalama 10 milyar dolarlık harcama ile ekonominin %5'lik düzeyini oluşturmaktadır. Hükümetin üniversiteye 1 milyar dolar aktarım yapmıştır. Buna göre üniversitenin ekonomiye 10 kat daha fazla etki yaptığını tespit edilmiştir. Ayrıca bilgi dağılımının dinamik etkisi ekonomideki verimliliği artırıcı yönde etkide bulunduğu belirlenmiştir.	Sudmant, 2009

II. KOBİ'LER, EKONOMİK YAŞAMDAKİ YERİ VE ÖNEMİ

KOBİ tanımı ulusal ve uluslararası piyasalarda küçük farklılıklar ile birlikte benzetilmektedir.

Ulusal piyasada KOBİ'ler 4 Kasım 2012 tarihinde yayınlanan 28457 sayılı Resmi

Gazete'detanımlanmıştır. AB'de ise Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan ve AB Resmi Gazetesinde 20 Mayıs 2003 tarihinde yayımlanan tavsiye kararlarına göre olarak tanımlanmıştır.

Tablo 2: KOBİ Tanımı

	Ölçek	Çalışan Sayısı		Yıllık Ciro		Yıllık Bilanço
Ulusal	Mikro İşletme	< 10	ve	≤ 1 Milyon ₺	veya	≤ 1 Milyon ₺
	Küçük İşletme	10 - 49		≤ 8 Milyon ₺		≤ 8 Milyon ₺
	Orta Büyüklükteki İşletme	50 - 249		≤ 40 Milyon ₺		≤ 40 Milyon ₺
Avrupa	Mikro İşletme	< 10	ve	≤ 2 Milyon €	veya	≤ 2 Milyon €
	Küçük İşletme	10 - 49		≤ 10 Milyon €		≤ 10 Milyon €
	Orta Büyüklükteki İşletme	50 - 249		≤ 50 Milyon €		≤ 50 Milyon €

Kaynak: ve 28457 sayılı Resmi Gazete ve Avrupa Komisyonu Tavsiye Kararı 2003/361

Tablo 2'den de anlaşılacağı üzere 1-249 arasında kişi çalıştıran ve yıllık satış toplamı veya aktif toplamı ülkemizde 40 Milyon ₺, AB'de ise 50 Milyon Euro'dan düşük işletmeler KOBİ olarak sınıflandırılmaktadır. Çalışmanın Artvin ili içerisinde yapılması nedeniyle KOBİ tanımlamasında ulusal ölçüt kullanılacaktır.

Dünya ekonomisinde KOBİ'ler genellikle ülkedeki firmaların %95'ini ve ülke ekonomisinin yarısını oluşturmaktadır. Ayrıca ülkeden ülkeye değişmekle birlikte yeni işlerin %60 ile % 90 arasındaki kısmı KOBİ'ler tarafından yapılmaktadır. Ayrıca OECD'nin verilerine göre ülke ihracatlarının %25'lik kısmı KOBİ'ler tarafından yapılmaktadır. Ayrıca yenilik, uyum, özel müşteri ihtiyaçları veya yeni teknolojilere uyum gibi konularda da büyük firmalara göre daha avantajlıdırlar (Knight, 2001:156-157). KOBİ'ler ayrıca ülke ekonomisindeki istihdamın önemli bir kısmını sağlamaktadırlar (Beck ve Demircuc-Kunt, 2006:2941). Bu bağlamda KOBİ'ler ekonominin gelişmesinde motor görevi almaktadır. Ancak piyasa kısıtları ve firmasal zayıflıklardan KOBİ'lerin büyümelerini engellemektedir (Beck ve Demircuc-Kunt, 2006:2933).

Bunun yanında KOBİ'ler büyük firmalara oranla daha fazla kaynak yetersizliğine, kapasite noksanlığına ve pazarlama yetersizliklerine sahiptirler (Knight, 2001:156-157). Ek olarak birçok çalışma KOBİ'lerin finans kaynaklarına ulaşması açısından büyük firmalardan çok daha düşük imkânlarla sahip olduğunu söylemektedir (Beck ve Demircuc-Kunt, 2006:2931).

İşletmelerin bulunduğu çevreler hem KOBİ'leri hem de büyük firmaları etkilemektedirler. Bu noktadan hareketle piyasaya giriş ve çıkış engellerinin düşük seviyede olması, iyi tanımlanmış mülkiyet hakları, etkili sözleşme uygulaması ve firmaların kaynaklara erişimi rekabet ve özel ticari işlemlere olanak sağlayan bir iş çevresi oluşmasını sağlar (Beck ve Demircuc-Kunt, 2006:2932). Bu açıdan değerlendirildiğinde KOBİ'leri etkileyen 4 farklı çevre vardır. Bunlar (Berger ve Udell, 2006:2947);

- Bilgisel çevre,
- Yasal ve tüzel çevre,
- Sosyal çevre,

• Vergi ve düzenleyici çevrelerdir

Çalışmamıza konu olan üniversiteler bu çevreler içerisinde sosyal çevre içerisinde yer almaktadırlar.

Sosyal çevrenin gelişmesi firmaların sosyal sermayelerinin de artmasını sağlar ve bu durum firma sayısının artması gibi etkilere neden olur. Ayrıca sosyal çevrenin etkili olduğu en önemli etkilere biri de sosyal norm, inanç ve kültürlerdir. Bu çevredeki değişim de KOBİ'ler üzerinde etkili olmaktadır (Berger ve Udell, 2006:2967).

Öte yandan dış çevrenin değişmesi firmaların rekabet düzeyini etkilemektedir. Daha rekabetçi bir ortam olduğundan firmalar daha verimli çalışmak zorunda olmakta bu durum da firmaların özellikle uzun dönemli performanslarını olumlu yönde etkileyebilmektedir (Man ve diğerleri, 2002:130). Ek olarak işletme çevresinin büyümesi tüm firmaları sayı ve kazanç açısından etkilemektedir (Beck ve Demirci-Kunt, 2006:2941).

III. METODOLOJİ

A. Araştırmanın Amacı ve Hipotezleri

Araştırmada Artvin Çoruh Üniversitesi'nin şehre kurulmasının KOBİ'ler üzerine ekonomik anlamda etkisi olup olmadığı incelenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda Artvin'deki KOBİ'lere üniversitenin kurum olarak etkisi, üniversite çalışanları ve üniversitede eğitim öğretim gören öğrencilerin etkisi araştırılmaya çalışılmıştır.

Bu açıdan değerlendirildiğinde araştırmanın sorunsalı; “*Artvin Çoruh Üniversitesi'nin Artvin ilindeki KOBİ'lerin finansal performansları üzerindeki etkisi nedir*” şeklinde belirlenmiştir.

Sorunsalın çözümü açısından kurulan hipotezler ise aşağıda belirlenmiştir;

H₁: Artvin Çoruh Üniversitesinin kurum olarak yaptığı harcamalar KOBİ'lerin finansal performansları üzerine pozitif yönde etkide bulunmaktadır.

H₂: Artvin Çoruh Üniversitesi çalışanlarının yaptığı harcamalar KOBİ'lerin finansal performansları üzerine pozitif yönde etkide bulunmaktadır.

H₃: Artvin Çoruh Üniversitesi öğrencilerinin yaptığı harcamalar KOBİ'lerin finansal performansları üzerine pozitif yönde etkide bulunmaktadır.

Kurum etkisi incelenirken üniversitenin gerek doğrudan alım gerekse ihale usulü ile alımı ile yaptığı harcamaların KOBİ'lere ekonomik etkisi ölçülmeye çalışılmıştır. Bu harcamaların etkisini ölçmek amacıyla KOBİ'lerden anket yöntemi ile bilgi toplanmıştır.

Üniversite çalışanlarının ve öğrencilerinin Artvin ili içerisinde yaptığı harcamaların tespiti açısından her iki gruba da ayrı ayrı anket uygulanmıştır. KOBİ'lerin performansları üzerine etkisinin tespiti açısından ise Artvin ilindeki KOBİ'lerden anket yöntemi ile bilgi toplanmıştır.

B. Araştırmanın Örnekleme ve Analiz Yöntemi

Araştırmanın ana evreni Artvin ilinde üniversite birimlerinin olduğu KOBİ'ler ve bu KOBİ'lerin finansal performansına etki edecek üniversite çalışanları ve öğrencileri olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda öncelikle ana evrende yer alan KOBİ sayısı, öğrenci ve çalışan sayıları belirlenmiştir.

İlk olarak Artvin Çoruh Üniversitesi'nde 2016 yılı itibariyle kayıtlı ön lisans ve lisans öğrenci sayıları toplamı 7.879 olarak belirlenmiştir. Lisansüstü öğrencilerin sürekli olarak şehirde ikamet etmeme durumu göz önünde bulundurularak ana evren içerisine alınmamıştır. Buna göre % 5 kabul edilebilir hata düzeyi ve %95 güven seviyesine göre örneklem sayısının en az 367 adet olması gerekmektedir. Yapılan uygulama sonucunda toplam 1.229 adet anket toplanmıştır. Toplanan anketlerden 1.149 tanesi geçerli kabul edilmiştir. Bu rakamın yukarıda belirlenen 367 rakamından büyük olması nedeniyle örneklemin yeterli olduğu söylenebilir.

İkinci olarak Artvin Çoruh Üniversitesi web sitesinden üniversitede akademik ve idari personel olarak toplam 710 kişinin görev yaptığı öğrenilmiştir. Bu kişilerin Artvin il ve ilçelerinde yaptığı harcamaların Artvin'deki KOBİ'ler üzerine etkisinin tespiti için ihtiyaç duyulan örneklem sayısının %6 kabul edilebilir hata düzeyi ve %95 güven seviyesine göre en az 195 olması gerektiği tespit edilmiştir. Yapılan uygulama sonucunda toplam 214 adet anket toplanmış ve kabul edilerek analize dâhil edilmiştir. Bu rakamın yukarıda belirlenen 195 rakamından büyük olması nedeniyle örneklemin yeterli olduğu söylenebilir.

Öte yandan Artvin'de faaliyette bulunan firma sayıları incelenmeye çalışıldığında farklı kurumlardan farklı rakamlar elde edilmektedir. Artvin Ticaret Odası'ndan alınan verilere göre Artvin'de toplam 2184 şirket KOBİ olarak faaliyetlerini sürdürürken Artvin İŞKUR'dan alınan verilere göre toplam 4270 adet şirket faaliyetlerini sürdürmektedir. Ayrıca Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu (TESK)'in yayınlamış olduğu İllere Göre Esnaf, İşyeri, Nüfus ve Oda Bilgileri isimli raporda Artvin'deki işyeri sayısı 6234 olarak belirtilmiştir. Tüm bu bilgilere göre Artvin ilindeki şirket sayıları farklı kurumlarda farklı görünmektedir. Buna göre çalışmanın ana kütlesi için en yüksek sayı olan 6.234 rakamının temel alınması, örneklem hesaplamasında istatistiki açıdan daha uygundur. Bu bağlamda ihtiyaç duyulan örneklem sayısının %5 kabul edilebilir hata düzeyi ve %95 güven seviyesine göre en az 362 olması gerektiği tespit edilmiştir. Yapılan uygulama sonucunda toplam 478 adet anket toplanmıştır. Bu rakamın yukarıda belirlenen 362 rakamından büyük olması nedeniyle örneklemin yeterli olduğu söylenebilir.

Anket yöntemiyle toplanan verilerin frekans dağılımlarına bakılarak, gruplar arasındaki farklılık olup olmadığının belirlenmesi amacıyla da tek yönlü varyans analizine independent simple t testi gibi istatistiki yöntemler kullanılmıştır. Ayrıca birimlere, ilçelere ve toplam harcama tutarlarının belirlenmesi için grup ortalamaları alınmıştır.

C. Araştırmanın Ön Testleri

1. Değişkenler Arası Korelasyon

Ekonometrik analizlerde kullanılan değişkenler arasında korelasyonun varlığı, çoklu doğrusallık problemini işaret eder (Gujarati, 2009: 327). Bu nedenle korelasyonun ($> \%80$) olması istenmez. İstenmeyen bu durum nedeniyle, çalışmada kullanılan üç ayrı veri setindeki değişkenler arasındaki ilişkinin belirlenmesi için korelasyon analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçlarına göre üniversite çalışanlarına ait veri setindeki değişkenler ile öğrencilere ait veri setindeki değişkenlerde $\%80$ ve daha üzeri korelasyon tespit edilememiştir. Buna göre hem çalışanlar hem de öğrenciler veri setindeki değişkenler çoklu doğrusal bağlantı sorunu yoktur denilebilir. Artvin'deki şirketlerden toplanarak oluşturulan veri setinde firmaların gelirlerinin öğrencilerden elde edilme oranı ve firmaya etki durumu ile satışlardaki artış oranı değişkenleri aralarında $\%80$ üzeri korelasyon tespit edilmiştir. Bundan dolayı analizler yapılırken bu değişkenler aynı anda kullanılmamıştır.

D. Verilerin Analizi

Üniversitenin Artvin'deki KOBİ performanslarına etkisi incelenirken öncelikle çalışan personel sonra öğrenci etkisi incelenmiştir. Ardından ise bu durum şirketler açısından incelenerek analiz sonuçları elde edilmeye çalışılmıştır. Buna göre ilk olarak üniversite çalışanlarının Artvin'deki KOBİ'lerin performansları üzerine etkisi incelenmiştir.

1. AÇÜ Personelinin KOBİ Performansı Üzerine Etkileri

Çalışanların çeşitli sektörlerde yaptığı aylık ortalama harcama tutarlarını gösteren Tablo 3 aşağıda verilmiştir. Tabloya göre çalışanların Artvin'de en çok harcama yaptıkları alan aylık ortalama 566,96₺ ile gıda sektörü olurken, bunu 275,22₺ ile konaklama ve 183,22₺ ile ısınma takip etmektedir. Çalışanların en az harcama yaptıkları alanlar ise kuru temizleme, inşaat ve kuyumcu olarak belirlenmiştir. Ayrıca Çalışanlar toplam harcamalarının $\%80$ 'ini Artvin ili sınırları içerisinde gerçekleştirmektedirler. Öte yandan Bir çalışanın tüm alanlarda yaptığı ortalama aylık harcama tutarı ise Artvin içinde 2.026,69₺ Artvin dışında ise 513,50₺ olarak hesaplanmıştır.

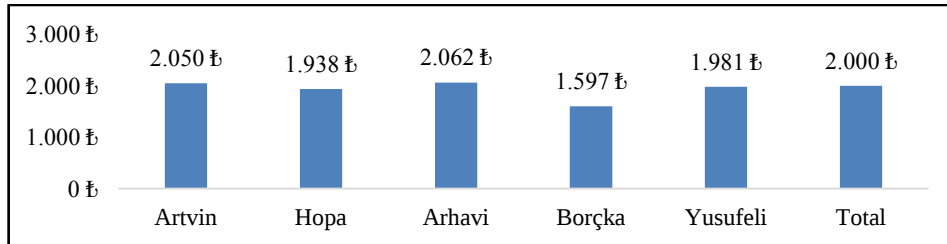
Tablo 3: Çeşitli İş Kollarına Göre Çalışanların Kişi Başı Aylık Ortalama Harcama Tutarları

Sıra	İş Kolu	Artvin İl ve ilçelerinde (₺)	Artvin İli Dışında (₺)	Sıra	İş Kolu	Artvin İl ve ilçelerinde (₺)	Artvin İli Dışında (₺)
1	Gıda	566,96	68,18	14	Çanta, Ayakkabı	32,90	25,61
2	Konaklama	275,22	22,06	15	Sigorta	30,96	21,50
3	Isınma	183,22	11,45	16	Elektronik	20,23	17,43
4	Ulaşım	142,64	58,88	17	Nakliye, Kargo vb.	17,22	3,48
5	Kafe ve Restoran	135,14	45,93	18	Oyuncak	14,93	8,46
6	Giyim	102,71	70,47	19	Beyaz Eşya	14,02	4,30
7	Temizlik	81,57	7,17	20	Tuhafiye	11,99	7,73
8	Haberleşme	81,29	6,11	21	Optik	9,93	1,64
9	Mobilya	78,04	13,83	22	Mefruşat	6,21	1,68
10	Emlak	63,83	21,82	23	Kuru Temizleme	6,15	3,18
11	Kırtasiye	44,02	13,46	24	Kuyumcu	2,69	8,22
12	Otomotiv	41,87	33,50	25	İnşaat	2,52	0,47
13	Sağlık	36,12	11,12	26	Diğer	24,30	16,49
Genel Toplam						2.026,69	513,50

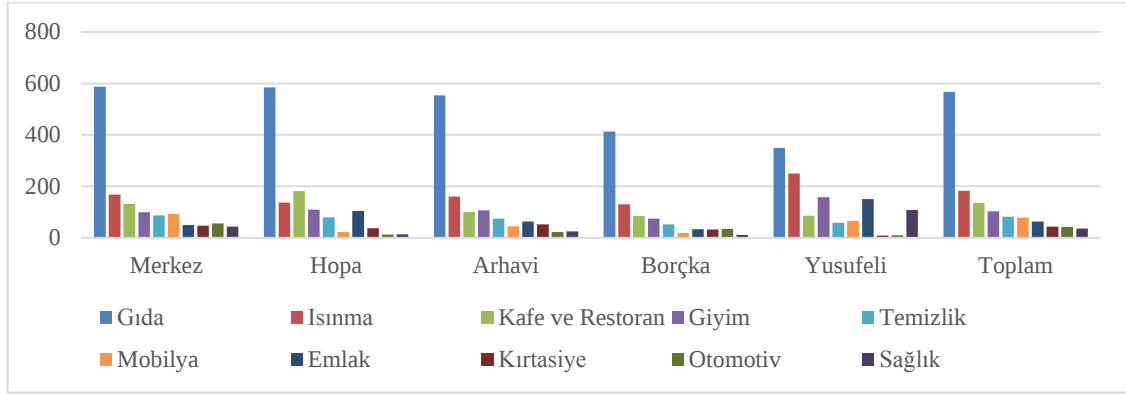
Çalışanların dışarıdan aldıkları ürünlerin toplam içerisindeki payları incelendiğinde üzere %75 ile en çok kuyumcu alanında dışarıdan alım yapılmaktadır. Ancak bu harcama toplam harcama kalemi içerisinde %0,32 ile çok düşük bir tutarda kalmaktadır. Bunu %46 ile elektronik, %44 ile otomotiv ve %43 ile çanta-ayakkabı iş kolları takip etmektedir. Ancak bunların da toplam içerisindeki payları sırasıyla %0,69, %1,32 ve % 1,01 gibi çok düşük tutarlarda kalmaktadır

Üniversitede çalışan toplam personel sayısının 710 olmasına göresadece üniversite çalışanları her ay ortalama Artvin içinde 1.438.950₺ ve Artvin dışında 364.588₺ harcama yapmaktadırlar. Bu iş kolları içerisinde KOBİ ile doğrudan ilgisi olmayan konaklama, ulaşım ve haberleşme alanlarında yapılan harcamalar çıkarıldıktan sonra geriye kalan tutar 1.084.547₺ olmaktadır. Dolayısıyla Artvin Çoruh Üniversitesi çalışanlarından her ay Artvin'deki KOBİ'lere 1 milyon 84 bin ₺ aktarıldığı söylenebilir. En çok katkının gıda alanında olduğu görülmektedir.

Aşağıda il merkezi ve ilçelere göre çalışanların yapmış olduğu toplam harcama miktarlarını gösteren Grafik 1 verilmiştir. Grafikten de görüldüğü üzere Borçka haricinde il merkezi ve ilçelerde çalışanlar ortalama 2bin ₺ civarında harcama yapmaktadırlar. Borçka'da ise bu rakam 1.597₺ olarak tespit edilmiştir.

Grafik 1: Coğrafi Konuma Göre Çalışanların Aylık Toplam Harcama Tutarları

En çok harcama yapılan iş kolları il merkezi ve ilçelere göre değerlendirildiğinde tüm bölgelerde gıda harcamasının en fazla yapılan harcama olduğu görülmektedir. Bu durum Grafik 2'de görülmektedir.

Grafik 2: Merkez ve ilçelerde iş kollarına Göre Çalışanların Ortalama Harcamaları Tutarları

Grafikten de görüldüğü üzere gıda harcamasından sonra en fazla yapılan harcamanın Hopa ilçesi haricinde ısınma alanında olduğu görülmektedir. Yusufeli’nde ısınma harcamasının diğer bölgelere göre daha fazla olduğu görülmektedir. Hopa’da ikinci sırada kafe restoran harcamaları yer almaktadır.

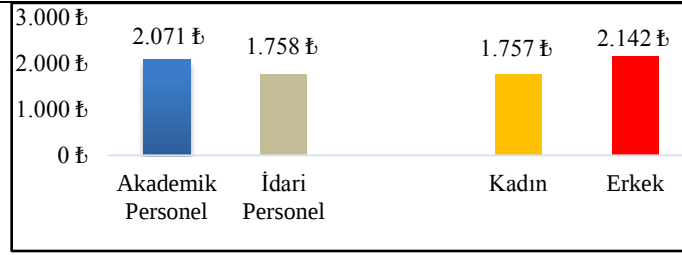
İl ve ilçelerde çalışan personel sayıları ile KOBİ’lere aktarılan toplam tutar olarak değerlendirildiğinde çalışanlar açısından en fazla katkı toplam 745.277₺ ile il merkezinde olmaktadır. Bunu 145 bin ₺ ile Hopa ve 25 bin ₺ ile Arhavi ilçeleri takip etmektedirler. Bunun çalışan personel sayısı ile doğru orantılı olduğu söylenebilir.

Ayrıca personelin yapmış olduğu harcama tutarlarının birim, yaşanan konum, personel tipi, cinsiyet gibi faktörlere göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi amacıyla tek yönlü varyans ve independent simple t testi kullanılmıştır. İlk olarak aylık ortalama harcama tutarlarının çalışan birime, konuma, personel tipine ve cinsiyete göre farklılık içerip içermediği incelenmeye çalışılmıştır.

Tablo 4: Harcama Tutarlarının Çeşitli Değişkenlere göre Farklılık Tablosu

	Chi-Square / Z stats	P Value
Çalışılan Birime Göre Farklılık (Chi-Sq)	9,248	0,559
Çalışılan Konuma Göre (Chi-Sq)	3,144	0,534
Personel Tipine Göre (Z)	-1,918	0,055**
Cinsiyete Göre (Z)	-2,160	0,010**

Tablo 4’ten de görüldüğü üzere sadece personel tipine ve cinsiyete göre aylık harcama tutarlarında anlamlı derecede farklılık tespit edilmiştir. Bu durum Grafik 3’te gösterilmiştir.

Grafik 3: Personel Tipi ve Cinsiyete Göre Aylık Harcama Tutarları

Grafikten de görüldüğü gibi akademik personelin aylık harcama tutarı idari personelden daha fazladır. Ayrıca kadın personellerin erkek personellere göre daha düşük tutarlarda Artvin içerisinde harcama yaptıkları görülmektedir.

Tüm bu değerlendirmelere göre H_2 hipotezinin kabul edilebilir olduğu yani AÇÜ çalışanlarının Artvin'deki KOBİ performanslarına olumlu yönde etkide bulunduğu söylenebilir. Çalışanların KOBİ alanına etkisi incelendikten sonra öğrencilerin de Artvin'deki KOBİ performanslarına etkisi incelenmiştir.

2. AÇÜ Öğrencilerinin KOBİ Performansına Etkisi

Ankete katılan AÇÜ öğrencilerinin çeşitli sektörlerde yaptığı aylık ortalama harcama tutarlarını gösteren Tablo 5 aşağıda verilmiştir.

Tablo 5: Çeşitli İş Kollarına Göre Öğrencilerin Kişi Başı Aylık Ortalama Harcama Tutarları

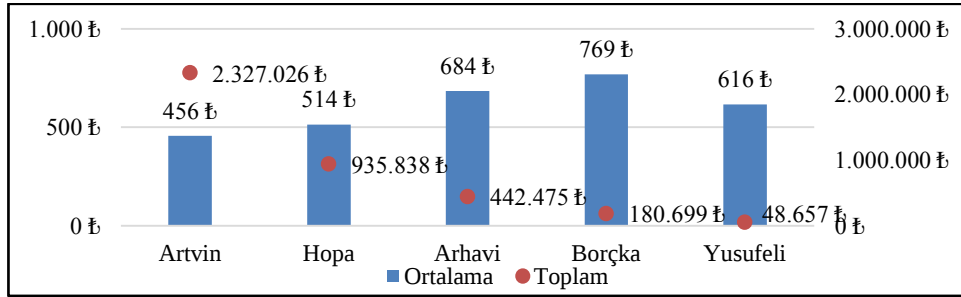
Sıra	İş Kolu	Artvin İl ve ilçelerinde (₺)	Artvin İli Dışında (₺)	Sıra	İş Kolu	Artvin İl ve ilçelerinde (₺)	Artvin İli Dışında (₺)
1	Konaklama	170,89	3,79	14	Beyaz Eşya	7,86	,42
2	Gıda	132,43	13,78	15	Otomotiv	7,63	1,52
3	Giyim	82,74	25,50	16	Sağlık	7,61	3,46
4	Kafe ve Restoran	68,54	14,60	17	Tuhafiye	5,72	2,71
5	Ulaşım	61,69	23,64	18	Emlak	5,36	,33
6	Isınma	43,76	2,97	19	Mefruşat	3,91	1,07
7	Çanta, Ayakkabı	38,47	13,66	20	Optik	3,68	5,47
8	Kırtasiye	32,98	2,10	21	Sigorta	3,12	1,48
9	Haberleşme	28,94	3,88	22	Kuyumcu	2,33	2,65
10	Mobilya	22,53	22,50	23	Oyuncak	1,70	,18
11	Temizlik	18,44	2,34	24	Kuru Temizleme	1,39	,29
12	Elektronik	12,21	4,26	25	İnşaat	,40	,33
13	Nakliye, Kargo vb.	7,96	4,90	26	Diğer	14,62	1,04
Genel Toplam						786,91	158,87

Tablodan da görüldüğü üzere aylık ortalama 170₺ ile konaklama giderleri öğrenciler için en önemli gider kalemi haline gelmiştir. Bunu 132₺ ile gıda ve 82₺ ile giyim takip etmektedir. Ayrıca Artvin ili dışında en çok harcama giyim, mobilya ve ulaşım iş kollarında yapıldığı belirlenmiştir. Bir öğrenci aylık ortalama 945₺ harcama yapmaktadır bunun 786₺'si Artvin içinde yapılmaktadır ve tutar toplam tutarın %83,2'sini oluşturmaktadır. Bu oran AÇÜ personelinin %80'lik oranından daha fazladır.

Artvin Çoruh Üniversitesinde okuyan toplam öğrenci sayısının 7.879 olduğu düşünüldüğünde üniversite öğrencilerinin her ay ortalama Artvin içinde 6 milyon 200 bin ₺ ve Artvin dışında

1.251.733₺ harcama yapmaktadırlar. Bu iş kolları içerisinde KOBİ ile doğrudan ilgisi olmayan konaklama, ulaşım ve haberleşme alanlarında yapılan harcamalar çıkarıldıktan sonra geriye kalan tutar 4.139.610₺ olmaktadır. Dolayısıyla Artvin Çoruh Üniversitesi'nde okuyan öğrencilerden her ay Artvin'deki KOBİ'lere 4 milyon 139 bin ₺ aktarıldığı söylenebilir. En çok katkının ise personelde olduğu gibi yine gıda alanında olduğu görülmektedir.

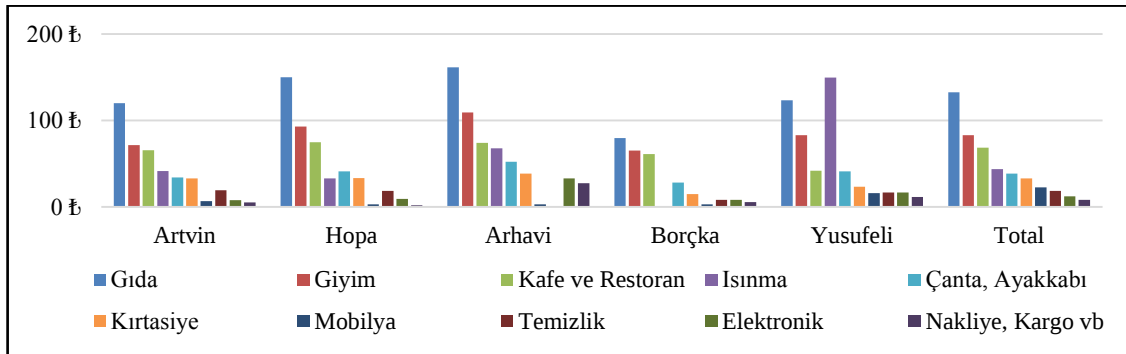
Ayrıca Artvin İl merkezi ve ilçelere göre öğrencilerin KOBİ'lere doğrudan etkisi bulunan iş kollarında yapmış olduğu ortalama ve toplam harcama miktarlarını gösteren Grafik 4 aşağıda verilmiştir.

Grafik 4: Öğrencilerin Aylık Ortalama ve Toplam Harcama Tutarları

Grafikten görüldüğü üzere aylık ortalama harcamalar bazında sıralama Borçka, Arhavi ve Yusufeli ilçeleri şeklindedir. En düşük harcamanın ise aylık 456₺ ile Artvin Merkez'de yapıldığı görülmektedir. Ayrıca il merkezi ve ilçelerde KOBİ'lere doğrudan yapılan toplam harcama tutarları sıralamasında ilk sırada 2.322.026₺ ile Artvin il merkezi gelmektedir. Dolayısıyla Artvin merkezdeki öğrencilerin her ay bölgede faaliyette bulunan KOBİ'lerin satışlarına 2 milyondan fazla katkı sağlamaktadır. Bunu 935.858₺ ile Hopa ilçesi ve 442.475₺ ile Arhavi ilçesi takip etmektedir.

En çok harcama yapılan iş kolları il merkezi ve ilçelere göre değerlendirildiğine çalışanlar veri setinde olduğu gibi yine tüm bölgelerde gıda harcamasının en fazla yapılan harcama olduğu görülmektedir. Bu durum Grafik 5'te görülmektedir.

Grafik 5: Merkez ve ilçelerde iş kollarına göre öğrencilerin ortalama harcamaları tutarları

Grafikten de görüldüğü üzere Yusufeli haricinde en fazla harcama yapılan gider kalemi gıda olarak görünmektedir. Bu harcamayı giyim ve kafe restoran harcaması takip etmektedir.

Ayrıca öğrencilerin KOBİ'leri doğrudan etkileyecek alanlarda yapmış olduğu harcama tutarlarının birim, yaşanan konum, cinsiyet, aile ikametgâhı, yaş, çalışma durumu, konaklama mekânı ve okul öncesi yaşanan yer gibi faktörlere göre incelenmesi amacıyla tek yönlü varyans ve independentsimple t testi kullanılmıştır. Harcama verisi aylık ayrıntılı harcama tutarları ile düzeltilmiş harcama değişkenidir. Ortalama aylık harcama değişkeni, yaş ve çalışma durumu değişkenleri normal dağılıma sahip olmadığından bu değişkenlerle analiz yapılırken parametrik olmayan analiz yöntemleri (Mann-Whitney U veya Kruskal-Wallis gibi) kullanılmıştır.

İlk olarak aylık ortalama harcama tutarlarının okulun coğrafi konumuna, öğrencilerin çalışma durumu, konaklama mekânı gibi faktörlere göre farklılık içerip içermediği incelenmesi amacıyla Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6: Harcama Tutarlarının Çeşitli Değişkenlere göre Farklılık Tablosu

	Chi-Square	P Value
Coğrafi Konuma Göre	49,226	0,000
Çalışma Durumu	46,212	0,000
Konaklama mekânı	118,007	0,000

Tablo 6'daki tüm analiz sonuçlarına göre gruplar arasında %1 anlam düzeyine göre fark tespit edilmiştir. Bu bağlamda Farklılık olan grupların tespiti için yapılan post hoc test sonuçları aşağıda verilmiştir.

İlk olarak yapılan harcamanın konumlara göre farklılığının tespiti amacıyla yapılan analiz sonuçlarına göre 4 farklı grup oluşmuştur. Bu bağlamda harcama sıralamasında en düşük ilçe Artvin Merkez ardından Hopa gelmektedir. En üst düzeyde ise Borçka yer almaktadırlar.

Tablo 7: Yapılan Harcamanın Konumlara Göre Farklılığı

	Gruplar			
	1	2	3	4
Borçka	768,93			
Arhavi		683,88		
Yusufeli		615,90		
Hopa			514,20	
Artvin				456,45

Öğrencilerin çalışma durumlarına göre yaptıkları harcamalarda hangi gruplar arasında farklılık oluştuğunun belirlenmesi için yapılan post hoc sonuçları Tablo 8'de gösterilmektedir.

Tablo 8: Çalışma Durumlarına Göre Harcama Farklılığı

	Gruplar		
	1	2	3
Çalışmıyor	554,138		
Yarı zamanlı okulda	613,329	613,329	
Diğer		750,950	750,950
Yarı zamanlı özelde		759,731	759,731
Tam zamanlı kamuda			892,611
Tam zamanlı özelde			893,571

Tablodan da görüldüğü üzere çalışmayan öğrenciler ile çalışan öğrenciler arasında anlamlı derecede farklılık tespit edilmiştir. Çalışan öğrencilerin yaptıkları harcamalar normal olarak daha yüksektir. Ayrıca yarı zamanlı okulda çalışan öğrenciler de diğer çalışan öğrencilere göre daha az harcama yapmaktadırlar.

Yapılan harcamanın konaklama yapılan mekana göre sınıflandırmasını gösteren post hoc analiz sonuçları Tablo 9’da gibidir.

Tablo 9: Yapılan Harcamanın Konaklama Yapılan Mekâna Göre Sınıflandırması

	Gruplar		
	1	2	3
Otelde	296,66		
Devlet Yurtlarında	340,42		
Özel Yurtta		438,96	
Diğer		531,35	531,35
Pansiyonda			622,64
Arkadaşlarla Evde			632,90
Aile ile evde			784,96

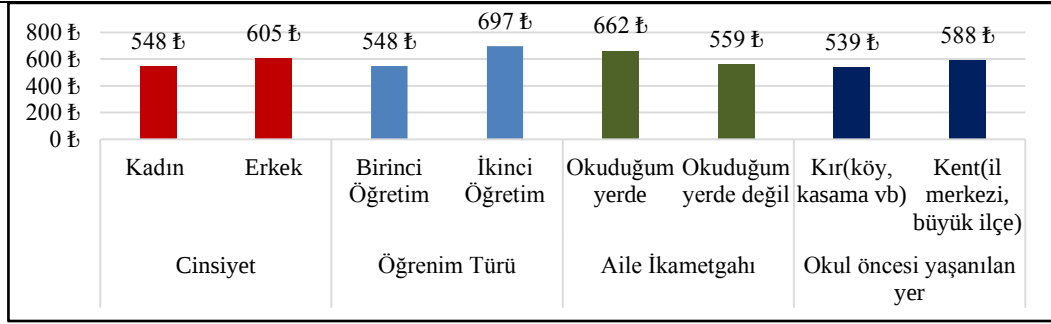
Tablodan görüldüğü üzere en düşük harcama yapan grup oteller ve devlet yurtlarında konaklama yapan grup olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada bahsedilen oteller devlet yurtlarının bulunmadığı yerlerdeki bazı otellerin yurt gibi hizmet vermesi sonucu kullanılmaktadır. Dolayısıyla bunları tıpkı devlet yurtlarında olduğu gibi gelir düzeyi nispeten diğerlerinden daha düşük öğrenci gruplarının kullandıkları söylenebilir. En fazla harcama yapan grup ise evde veya pansiyonda kalan öğrenci grubu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ayrıca cinsiyet, öğretim durumu, aile ikametgâh durumu ve okul öncesi ikametgâh durumlarına göre farklılık olup olmadığının belirlemesi amacıyla Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. Yapılan testsonuçları Tablo 10’daki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 10: Çeşitli Faktörlere Göre Harcama Farklılıkları T-Testi Sonuçları

	Z / P value
Cinsiyet	-2,910 / 0,004
Öğretim Türü	-5,889 / 0,000
Aile İkametgâhı	-3,836 / 0,000
Okul öncesi yaşam yeri	-2,205 / 0,027

Tablo 10’da fark tespit edilen grupların ayrıntılı gösterimi alt taraftaki grafikte gösterilmiştir.

Grafik 6: Çeşitli Faktörlere Göre Harcama Tutarları

Analiz sonuçlarına göre erkek öğrenciler kadın öğrencilere göre, ikinci öğretimde okuyanlar birinci öğretim okuyanlara göre, aileleri okudukları yerde bulunanlar bulunmayanlara göre ve okul öncesinde kentlerde oturanlar kırdaki oturanlara göre daha fazla harcama yapmaktadırlar.

Tüm yukarıdaki bilgilere göre AÇÜ öğrencilerinin Artvin'deki KOBİ performanslarına pozitif yönde etki ettiği söylenebilir. Buna göre H₃ hipotezi kabul edilmelidir.

3. AÇÜ'nün Şirket Performansları Üzerine Etkisi

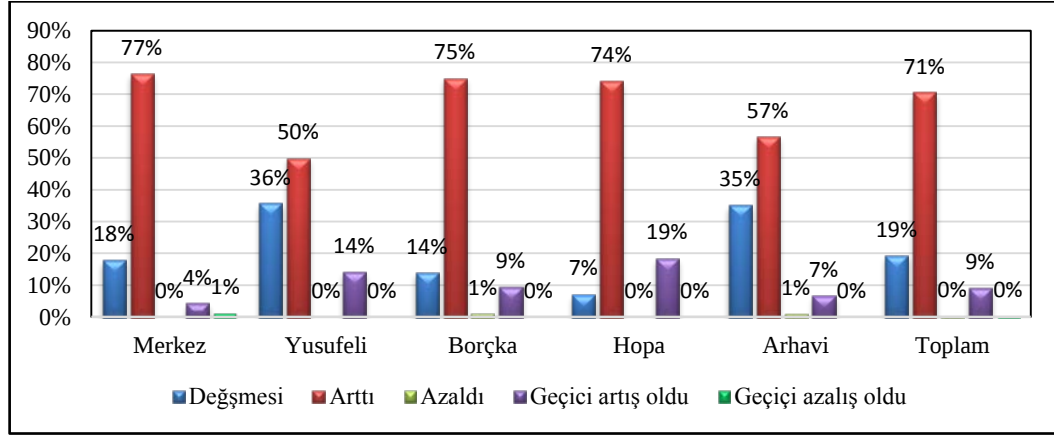
Araştırmanın AÇÜ tarafından incelenmesi tamamlanmasından sonra KOBİ'ler tarafından da incelenmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda Artvin il ve ilçelerinde KOBİ'lerden ilgili konuda bilgi toplanmış ve analiz edilmiştir. İlk olarak ankete katılan şirketlerin çalıştıkları iş kolu, bulundukları konum, üniversite birimlerine uzaklıkları gibi bilgilerin gösteren Tablo 11 aşağıda verilmiştir.

Tablo 11: Şirketler ile İlgili Frekans Bilgileri

		Yüzde			Yüzde			Yüzde		Yüzde
Kuruluş Yılı	1974 ve öncesi	3,25	Bulunduğu İlçe	Artvin	34,1	Sektör	Gıda	23,2	İnşaat	1,3
	1975-1979	2,55		Hopa	20,7		Konaklama	1,9	Mobilya	1,7
	1980-1984	3,02		Arhavi	22,6		Giyim	9,8	Kuyumcu	1,7
	1985-1989	3,25		Borçka	19,2		Kafeterya	10,0	Otomotiv	3,8
	1990-1994	6,26		Yusufeli	3,3		Haberleşme	4,0	Çiçekçilik	2,3
	1995-1999	12,30		Toplam	100,0		Ulaşım	6,5	Bilgisayar	2,5
	2000-2004	17,87	Üniversiteye Uzaklık	100 m'den az	5,5		Kırtasiye	4,0	Tuhafiye	4,8
	2005-2009	18,56		100-499 m	17,6		Sağlık	3,3	Kuaför	1,5
	2010-2014	25,75		500-999	28,7		Optik	1,9	Hediyelik Eşya	1,0
	2015 ve sonrası	7,19		1000-1499	19,5		Çanta, Ayakkabı	4,6	Diğer	10,3
				1500'den fazla	28,7		Toplam			100,0
	Toplam	100,00		Toplam	100,0					

Tablodan da görüldüğü üzere ankete katılan KOBİ'lerin çoğu 2000 yılından sonra faaliyete başlamışlardır. En fazla katılım %34 ile Artvin Merkez'de gerçekleşirken en düşük katılım ise %3,3 ile Yusufeli'nde gerçekleşmiştir. İş kolu açısından gıda alanında faaliyette bulunan firmalar %23,2 ile en yüksek orana sahiptirler. Bunu %10 ile kafeterya ve %9,8 ile giyim firmaları takip etmektedir.

Üniversite açılmasından sonra firmaların satışlarına etkisini gösteren Grafik 7 aşağıda verilmiştir. Buna göre KOBİ'lerin %71'i üniversitenin açılmasından sonra satışlarında artış olduğunu belirtirken %19'u ise herhangi bir değişimin olmadığını belirtmişlerdir. Ayrıca %9'luk kısım ise önce artış olduğunu ardından satışların eski seviyesine döndüğünü belirtmiştir.

Grafik 7: Üniversite Sonrası Satış Değişimi (Yüzde)

Ayrıca artış olduğunu en fazla söyleyen konum Artvin Merkez olurken bunu sırasıyla Borçka ve Hopa ilçeleri takip etmektedir. Yusufeli ve Arhavi ilçelerinde ise artış firmaların yarısında gerçekleşmiştir. Üniversitenin KOBİ performansı üzerine olumsuz etkisinin ise hiçbir yerde olmadığı görülmektedir. Buna ek olarak değişimin iş kolu cinsinden incelenmesini gösteren Tablo 12 ise aşağıda verilmiştir.

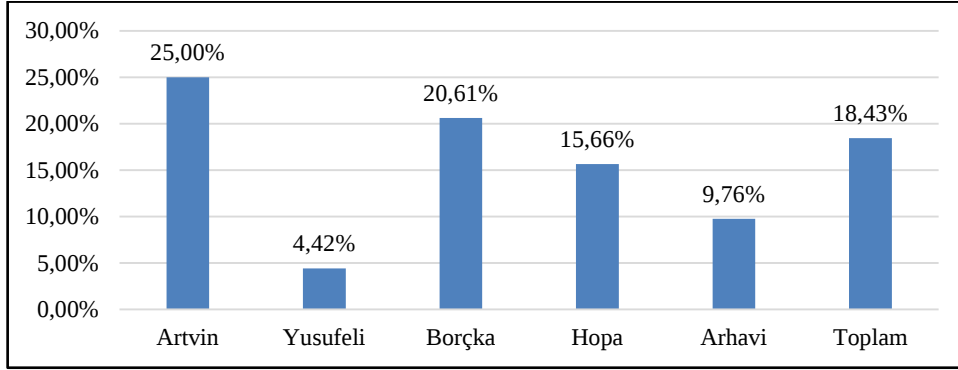
Tablo 12: Üniversite Sonrası İş Kollarına Göre Satış Değişimi

İş Kolları	Satış Durumu				
	Değişmedi	Arttı	Azaldı	Geçici artış oldu	Geçici azalış oldu
Giyim	7%	89%	0%	4%	0%
Ulaşım	10%	87%	0%	3%	0%
Kırtasiye	5%	79%	0%	16%	0%
Sağlık	7%	79%	0%	14%	0%
Çanta, Ayakkabı	9%	77%	5%	9%	0%
Kafeterya	15%	76%	0%	9%	0%
Gıda	16%	72%	0%	11%	1%
Kuyumcu	29%	71%	0%	0%	0%
Konaklama	22%	67%	0%	11%	0%
Çiçekçilik	0%	64%	0%	36%	0%
Tuhafiye	36%	64%	0%	0%	0%
Mobilya	40%	60%	0%	0%	0%
Hediyelik Eşya	40%	60%	0%	0%	0%
Bilgisayar	25%	58%	0%	17%	0%
Kuaför	29%	57%	0%	14%	0%
Haberleşme	44%	50%	0%	0%	6%
Otomotiv	50%	50%	0%	0%	0%
Optik	25%	38%	0%	38%	0%
İnşaat	50%	33%	17%	0%	0%
Diğer	25%	65%	0%	10%	0%

Tablodan görüldüğü üzere optik ve inşaat iş kolları haricindeki tüm iş kollarında olumlu etki %50'den fazladır. Dolayısıyla üniversitenin KOBİ performansları üzerine genelde olumlu yönde

etkide bulunduğu söylenebilir. En fazla etkilenen iş kolları sırasıyla %89 ile giyim, %87 ile ulaşım, %79 ile kırtasiye ve sağlık olmaktadır. İş kolları içerisinde sadece inşaat alanındaki şirketlerin %17'si performanslarının olumsuz yönde etkilendiği belirtse de aynı iş kolunda ki şirketlerin %33'ü de olumlu etkinin olduğunu belirtmişlerdir.

Üniversitenin KOBİ'lerin aylık satış gelirleri içerisindeki etkisini yüzde olarak gösteren Grafik 8 aşağıda verilmiştir.

Grafik 8: Üniversitenin KOBİ'lerin Satış Gelirleri Üzerine Etkisi (Yüzde)

Grafikten de görüldüğü üzere %25 ile en fazla etki en çok personelin ve öğrencinin yer aldığı Artvin Merkez'de yer almıştır. Bunu %20,61 ile Borçka ilçesi ve %15,66 ile Hopa ilçesi takip etmektedir. En düşük etkinin ise %4,42 ile Yusufeli ilçesinde olduğu görülmektedir. Ayrıca konuma göre etki düzeyleri arasında anlamlı derecede farklılık durumu tespiti için Kruskal-Wallis Anova testi yapılmıştır. Test bulguları Tablo 13'te gösterilmiştir.

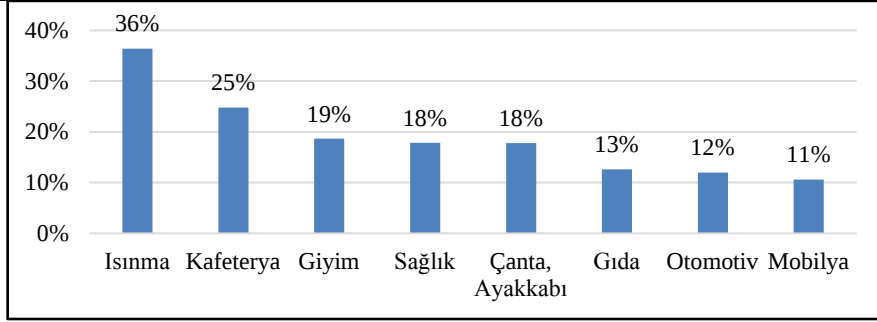
Tablo 13: Konuma Göre Satış Gelirleri Farklılıkları

	Gruplar	
	1	2
Yusufeli	138,667	
Arhavi	155,604	
Hopa		208,734
Borçka		217,974
Artvin Merkez		243,641
Chi-Square	36,842	
P. Value	0,000	

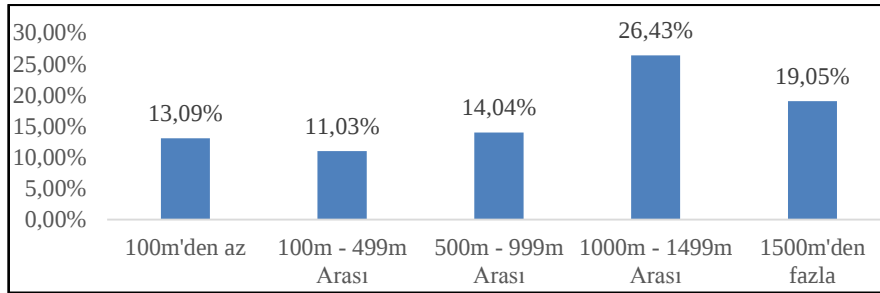
Tablodan da görüldüğü üzere Yusufeli ve Arhavi ilçeleri ile Hopa, Borçka ve Artvin Merkez ilçeleri arasında anlamlı derecede farklılık bulunmaktadır. Ayrıca bu sonuç Grafik 8'de verilen değerleri desteklemektedir.

Öte yandan oluşan artışın %15'lik kısmının personelden diğer %85'lik kısmın ise üniversite okuyan öğrencilerden kaynaklandığı tespit edilmiştir.

İş kollarına göre dağılımını gösteren Grafik 9 aşağıda verilmiştir. Buna göre satışları en çok artan iş kolu % 36 ile ısınma olurken bunu %25 ile kafeterya, %19 ile giyim takip etmektedir.

Grafik 9: İş Kollarına Göre Satış Değişimleri

Üniversitenin KOBİ'lerin satışları üzerine etkisi işletmenin üniversiteye uzaklığı açısından değerlendirildiğinde Grafik 10'daki sonuçlar elde edilmektedir.

Grafik 10: Üniversitenin KOBİ'lerin Satış Gelirleri Üzerine Etkisi

Ayrıca bu gruplar arasındaki satış artışına etki açısından anlamlı derecede fark olup olmadığının tespiti amacıyla yapılan Kruskal-Wallis Anova test sonuçları Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14: Üniversiteye Olan Uzaklığa Göre Satış Değişimi Farklılıkları

	Gruplar		
	1	2	3
100m'den az	153,978		
100m - 499m Arası	189,421	189,421	
500m - 999m Arası	194,65	194,65	
1500m'den fazla		220,199	220,199
1000m - 1499m Arası			243,438
Chi-Square	16,527		
P Value	0,002		

Grafik 10'da görüldüğü üzere en fazla etki %26,43 ile üniversiteye uzaklığı 1km ile 1,5km arasında olan işletmeler üzerine olmaktadır. Bunu %19,05 ile 1,5km'den daha uzak işletmeler ve %14,04 ile 500m ile 999m arasında yer alan işletmeler takip etmektedir. Ayrıca yapılan anova testi sonuçlarına göre gelire etki açısından üç grup oluşmuştur. Bu durum da grafikten elde edilen sonuçlar ile benzer yapıdadır.

Bu sonuçlara göre de H_1 ve H_2 hipotezlerinin kabul edilebileceği söylenebilir.

Personel ve öğrencilerin KOBİ performansları üzerine etkisi incelendikten sonra üniversitenin doğrudan veya ihale usulü ile firmalardan alım yapmasının KOBİ performansları üzerine etkisi incelenmeye çalışılmaktadır.

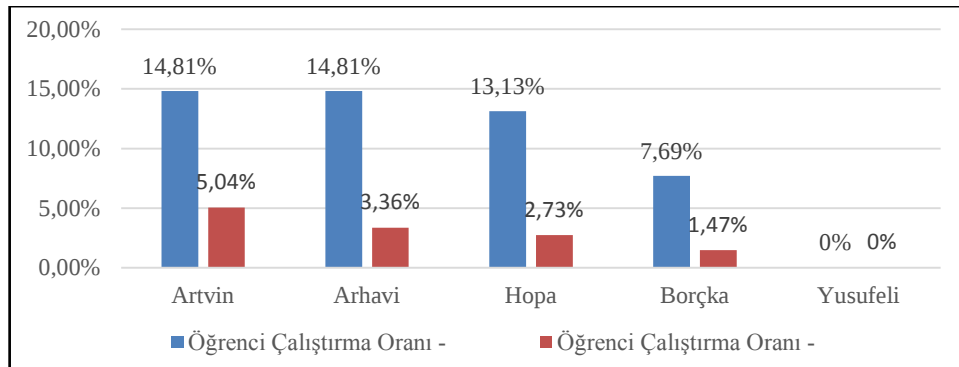
Bu doğrultuda yapılan test sonuçları Tablo 15’te gösterilmiştir.

Tablo 15: Üniversitenin Doğrudan İhale ile KOBİ’lerden Mal Alımı Farklılık Tablosu

	Gruplar	
	1	2
Arhavi	197,056	
Hopa	197,32	
Borçka	208,955	208,955
Merkez	211,097	211,097
Yusufeli		259,864
Chi-Square	12,172	
P Value	0,016	

Tablo değerlerine göre Yusufeli ilçesi ile Arhavi ve Hopa ilçeleri arasında anlamlı derecede farklılık bulunmaktadır. Buna göre Yusufeli’ndeki KOBİ’ler Arhavi ve Hopa’daki KOBİ’lere oranla üniversiteye ihale ile veya doğrudan alım ile satış gerçekleştirmektedirler. Ancak grup ortalama değerlerine bakıldığında (Grup 1: 1,64/5; Grup 2: 1,10/5) her iki grubun da çok düşük düzeyde değerleri olduğu görülmektedir. Buna göre üniversiteye doğrudan veya ihale usulü ile çok fazla satış yapmadıkları söylenebilir. Yukarıdaki sonuçlara göre AÇÜ’nün kurum olarak yaptığı harcamaların KOBİ’ler üzerine olumlu etkisi olduğunu belirten H_1 hipotezi ret edilebilir.

Ayrıca araştırmada Üniversitenin KOBİ’lere personel açısından katkısı da yüzeysel olarak incelenmeye çalışılmıştır. Buna göre Artvin genelinde şirketlerin %12,6’sı öğrenci istihdam etmektedirler. Bunlardan %7,8’i iş yerlerinde 1 kişi, %4’ü 2 kişi ve %0,8’i de 3 kişi istihdam etmektedirler. Öğrenci istihdam eden şirketlerin oranları merkez ve ilçelere göre incelendiğinde aşağıdaki Grafik 11 oluşmaktadır.

Grafik 11: Merkez ve İlçelere Göre Öğrenci İstihdam Eden Şirketlerin Oranları

Grafikten de anlaşılacağı üzere en fazla öğrenci istihdam eden şirket genelinde %5 olarak Artvin Merkez’dir. Bunu Arhavi ve Hopa ilçeleri takip etmektedir. Yusufeli ilçesinde ise öğrenci istihdam

eden şirket tespit edilememiştir. Ayrıca İlçelerdeki öğrenci istihdam etme oranlarına bakıldığında Artvin Merkez ve Arhavi ilçesinin %14,81 ile ilk sırada yer almaktadır. Hopa ve Borçka ilçeleri ise sırasıyla %13 ve %7 oranlarında öğrenci istihdam etmektedirler. Buna göre üniversitenin Artvin Merkez, Arhavi, Hopa ve Borçka ilçelerinde KOBİ'lerin personel istihdam ihtiyaçlarına da katkıda bulunduğu söylenebilir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Hükümetler belli bir bölgenin gelişimi için bu bölgeye yönelik çeşitli teşvik veya yatırımlarda bulunabilirler. Bu yatırımlardan bir tanesi de o bölgeye üniversite kurulması şeklinde olmaktadır. Böylelikle hem bölgedeki eğitim seviyesinin gelişmesine katkıda bulunulması hem de doğrudan ve dolaylı harcamalar ile bölgenin kalkınmasına destek olunması amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda 2006 yılından sonra ülkemizde her ilde en az bir üniversite kurulması stratejisi izlenmiştir. Hükümetin yapmış olduğu bu uygulamanın sonuçlarını Artvin özelinde incelemek amacıyla yapılan bu çalışmada Artvin Çoruh Üniversitesi'nin bölgedeki KOBİ'lerin performansları üzerine etkisi belirlenmeye çalışılmıştır.

Bu bağlamda ilk olarak AÇÜ personelinin Artvin il merkezi ve ilçelerinde yapmış oldukları harcama miktarları ve iş kolları belirlenmiştir. AÇÜ'de çalışan personelin KOBİ'lere ortalama aylık toplam 1 milyon 84 bin ₺ aktardıkları tespit edilmiştir. En çok harcama gıda, ısınma, kafe-restoran, giyim ve temizlik alanlarındaki KOBİ'lere yönelik olduğu tespit edilmiştir. Bölgede en çok personel katkısının personel sayısının en fazla bulunduğu Artvin Merkeze yapıldığı ardından sırasıyla Hopa, Arhavi'de gerçekleştiği tespit edilmiştir. Öte yandan çalışanlar harcamalarının %20'lik kısmını il dışından yapmaktadırlar. Çalışanların KOBİ'ler ile ilgili en önemli şikâyetlerinin yüksek fiyat, çeşit ve istenilen marka eksiklikleri olduğu tespit edilmiştir. Bu alanlarda yapılan iyileştirmelerle Artvin dışına giden bu %20'lik oranın daha da azaltılabileceği söylenebilir. Ayrıca yapılan analiz sonucunda akademik personelin idari personelden daha fazla harcama yapması elde edilen gelir seviyesi ile ilgili olabilir. Aynı şekilde erkek çalışanların da kadın çalışanlara göre daha fazla harcama gerçekleştirmeleri, erkeklerin ev giderlerini karşılamada kültürel olarak daha etkin rol oynamalarından kaynaklandığı söylenebilir.

Araştırmanın ikinci ayağı olarak AÇÜ öğrencilerinin KOBİ'lerin performansına etkisi incelenmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda AÇÜ öğrencilerinin Artvin'deki KOBİ'lere aylık toplam 4 milyon 139 bin ₺ harcama yaptıkları tespit edilmiştir. En fazla harcama yine öğrenci sayısı ile bağlantılı olarak Artvin merkezde yapılmaktadır. Bunu sırasıyla Hopa, Arhavi ilçeleri izlemektedir. Ancak kişi başı harcama miktarlarında sıralama Borçka, Arhavi ve Yusufeli şeklinde olmaktadır. Öğrencilerin en çok gıda, giyim, kafe-restoran, ısınma ve çanta ayakkabı alanlarında faaliyette bulunan KOBİ'lere yönelik harcama yaptıkları tespit edilmiştir. Bu sonuç Akçakanat vd. (2010), Demireli ve Taşkın (2013)'in çalışmalarıyla paralel sonuçlar içermektedir. Bu çalışmada da gıdanın en

önemli harcama kalemi olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca arkadaşlarıyla evde, pansiyonda veya ailesiyle birlikte kalan öğrenciler devlet yurtlarında kalan öğrencilere göre daha fazla harcamada bulunmaktadır. Bu durum öğrencilerin gelir durumları ile ilgili olduğu söylenebilir. Ek olarak ikinci öğretim okuyanlar birinci öğretim okuyanlara göre; erkek öğrenciler kadın öğrencilere göre; okul öncesinde kentlerde yaşayanların kırsal alanda yaşayanlara göre daha fazla harcama yaptıkları tespit edilmiştir.

Araştırmanın üçüncü ayağı olan KOBİ kısmında ise işlerin olumlu etkilendiğini en fazla söyleyen iş kolu giyim olmaktadır. Bunu kırtasiye, sağlık, çanta-ayakkabı, kafeterya ve gıda alanları takip etmektedir. Bu olumlu etkinin kafeterya alanında %25, giyim alanında %19, sağlık ve çanta-ayakkabı alanlarında %18 ve gıda alanında ise %13 olduğu tespit edilmiştir. Bu alandaki sıralamanın çalışan ve personel alanındaki sıralamadan farklı olmasının nedeni iş kolunda faaliyette bulunan firma sayısı ile ilgili olduğu söylenebilir. Ayrıca il merkezindeki firmalarda ortalama %25’lik bir satış artışı tespit edilirken Borçka’da %20,61, Hopa’da %15,66 Arhavi’de %9,76 ve Yusufeli’nde %4,42, toplamda ise %18,43 oranında artış gerçekleştiği tespit edilmiştir. Buna göre il merkezi ve tüm ilçelerde üniversitenin KOBİ performansları üzerine olumlu yönde etkide bulunduğu söylenebilir. Bu sonucun konu ile ilgili daha önce yapılan birçok çalışma (Aydın, 2002; Arslan 2014; Phelps 1998 ve Sudmant 2009) sonuçları ile benzer olduğu görülmektedir.

Öte yandan üniversitenin KOBİ’lerin personel ihtiyacında da katkı sağladığı tespit edilmiştir. Bu alanda katkı düzeyi sırasıyla Artvin Merkez ve Arhavi’de %14,81, Hopa’da %13,13 Borçka’da %7,69 olarak tespit edilmiştir. Sadece Yusufeli ilçesinde üniversitenin olumlu bir etkisi tespit edilememiştir. Bu durum da Yusufeli haricindeki tüm ilçelerde üniversitenin KOBİ’lerin işgücü performansına da olumlu yönde katkıda bulundukları söylenebilir. Bu sonuç Işık (2008), Bramwell ve Wolfe (2008), Healy vd. (2012), Kelly ve McNicoll (2011) çalışmalarında elde ettikleri sonuçlar ile örtüşmektedir.

Üniversitenin personel ve öğrencilerinin doğrudan yapmış olduğu harcamaların dolaylı çarpan etkisi ile bölge ekonomisi ve KOBİ’lere çok daha fazla etki ettiği söylenebilir (Çınar ve Emsen, 2001; Şen, 2011).

Üniversitenin istihdam ve performans alanından başka bölgede kent alanının büyümesi (Işık, 2008), verimliliğin artması (Blackwell vd., 2002), suç oranlarının azalması (Siegfried vd., 2006) gibi uzun vadede birçok alanda katkıda bulunduğu söylenebilir.

Bu noktadan hareketle çalışmanın giriş kısmında belirtilen üniversitelerin bulundukları ekonomiye etkilerinin 4 şekilde olacağı (Florax, 1987, Aktaran: Gültekin ve diğerleri, 2008:266; Sudmant, 2009:3) şeklindeki olumlu etkilerin büyük çoğunluğunun bölgede de gerçekleştiği söylenebilir.

Çok sınırlı da olsa bazı araştırmalar üniversite yatırımlarının olması bölgeye büyük oyuncuların gelmesine bu durumun da yerel ekonomiyi kötü etkilemesine (Newlands, 2003) veya üniversitenin olumlu etkisinin çok sınırlı olacağını (Öztürk, Torun ve Özkök, 2011) belirtmektedirler. Her iki durum da bölgede henüz tespit edilmemiştir.

Üniversitenin bölgeye bu denli olumlu katkısının artırılması için üniversite – şehir arasındaki iş birliğinin daha da artırılması ekonominin KOBİ’lerin ve dolayısıyla bölge ekonomisinin gelişmesine katkıda bulunabilir. Araştırmanın başlandığı ve örneklemin toplandığı zamanda Şavşat ilçesindeki üniversite birimi henüz kurulmamış olması nedeniyle bu ilçe çalışmanın dışında tutulmuştur.

KAYNAKÇA

- Akçakanat, Tahsin - İlker Çarıkçı - Murat Ali Dulupçu (2010), “Üniversite Öğrencilerinin Bulundukları İl Merkezine Ekonomik Katkıları ve Harcama Eğilimleri: Isparta 2003–2009 Yılları Örneği”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, Aralık 2010, Sayı:22, 165-178.
- Altundaş Ceren - Necati Alp Erilli (2015) “Cumhuriyet Üniversitesi’nin Sivas İli Ekonomisine Katkısı”, *Siirt Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisadi Yenilik Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 1, Temmuz, 11-21.
- Arap, Sultan Kavili (2009), “Türkiye Yeni Üniversitelerine Kavuşurken: Türkiye’de Yeni Üniversiteler ve Kuruluş Gereçleri”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 65-1, 1-29
- Arslan, Hakan (2014). “Çankırı Karatekin Üniversitesinin Kente Ekonomik Katkısı Ve Öğrenci Harcamalarının Farklı Değişkenler Açısından Analizi”, *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2: 114-127.
- Artvin Çoruh Üniversitesi, Resmi İnternet Sitesi, Personel ve Öğrenci Sayıları Listesi, <http://www.artvin.edu.tr> (05.05.2016).
- Artvin İşkur Şubesi, İşletme Sayıları Belgesi (2016).
- Artvin Ticaret Odası İşletme Sayıları, (2016).
- Aydın. İbrahim (2002), “Üniversitenin Ekonomik Faaliyetlere Etkisi”, *Marmara Coğrafya Dergisi Sayı: 5*, İstanbul, 187-199.
- Beck, TThorsten - AslıDemirgüç-Kunt (2006), “Small and Medium-Size Enterprises: Access to Finance As A Growth Constraint”, *Journal of Banking & Finance*, 30, 2931–2943.
- Berger, Allen N. - Gregory F. Udell (2006), “A more complete conceptual framework for SME finance”, *Journal of Banking & Finance*, 30, 2945–2966.

-
- Blackwell, Melanie -Steven Cobb - David Weinberg (2002), “The Economic Impact of Educational Institutions: Issues and Methodology”, *Economic Development Quarterly*, Vol. 16 No. 1, 88-95.
- Bramwell, Allison - David A. Wolfe (2008), “Universities and regional economic development: The entrepreneurial University of Waterloo”, *Research Policy*, 37, 1175–1187.
- Ceyhan M. Said - Gül Güney (2011), “Bartın Üniversitesi’nin Bartın İli’nin Ekonomik Gelişimine 20 Yıllık Projeksiyonda Katkılarının Değerlendirilmesi”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Fırat. University Journal of Social Science* Cilt: 21, Sayı: 2, 183-207.
- Çınar, Recai -, Ö. Selçuk Emsen (2001), “Eğitim ve İktisadi Gelişme: Atatürk Üniversitesi’nin Erzurum İl Ekonomisi ve Sosyal Yapısı Üzerindeki Etkileri”, *Atatürk Üniversitesi iktisadi ve idari Bilimler Dergisi*, Cilt: 15, Mart, Sayı: 1-2, 91-104.
- Dağlar, Hüseyin - Hakan Tunç - Murat Kaya (2009), “Bölgesel Kalkınmada Yükseköğretim Kurumlarının Rolü ve Bucak Örneği”, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 1 Sayı: 1, 39-50.
- Davis, H. Craig(1990), *Regional Economic Impact Analysis and Project Evaluation*, UBC Press,
- Demireli, Cemalettin - Ercan Taşkın (2013), “Üniversite Öğrencilerinin Bulundukları Şehre Ekonomik Katkıları: Kütahya İl Merkezi Örneği”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 37, 321-328.
- Ergun Cem (2014), “Üniversite ve Kent İlişkisi Üzerine Görüşler: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Örneği”, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 31, 216 – 237.
- European Commission (2003), The New SME Definition, User Guide And Model Declaration, Commission communication - Model declaration on the information relating to the qualification of an enterprise as an SME, *Official Journal*, C 118, 5 -15.
- George, Darren - Paul Mallery (2010), “SPSS For Windows Step by Step”, *A Simple Guide and Reference* Fourth Edition”, <http://wps.ablongman.com/wps/media/objects/385/394732/george4answers.pdf> (05.05.2016)
- Gujarati, Damodar N. (2009), *Temel Ekonometri*, (Çev: Ümit Şenesen), İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Gültekin, Nihat - Abdullah Çelik - Zekeriya Nas (2008), “Üniversitelerin Kuruldukları Kent’e Katkıları” *Eletronik Sosyal Bilimler Dergisi*, *Electronic Journal of Social Sciences*, ISSN:1304–0278, Bahar-2008 C.7 S.24, 264-269.
- Healy, Adrian - Markus Perkmann - John Goddard Louise Kempton (2012), “Measuring the Impact of University Business Cooperation”, *Publications Office of the European Union*, Catalogue Number: NC-01-14-299-EN-N, Project Number: 2014.3255, Luxembourg.
-

-
- Işık, Şevket (2008),” Türkiye’de Üniversitelerin Kentleşme Üzerine Etkileri”, **Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 10, Sayı:3, 159-181.
- Kartal, Kemal (1983), “Kentleşmenin Ekonomik ve Sosyal Maliyeti”, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt:16, Sayı:4, Aralık. 92-110.
- Kaşlı, Mehmet - Alpaslan Serel (2008). “Üniversite Öğrenci Harcamalarının Analizi ve Bölge Ekonomilerine Katkılarını Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma”, **Yönetim ve Ekonomi**, 15/2, 99 – 113.
- Kaya, Gazenfer (2014), “Adıyaman Üniversitesi’nin Kentsel Mekân ve Sosyal Çevre Üzerindeki Etkisi (Altınşehir Mahallesi’ndeki Haneler ve İşletmeler Üzerine Bir İnceleme)”, **Adıyaman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, ISSN: 1308–9196, Yıl: 7 Sayı: 16, 231-260.
- Kelly, Ursula - Iain McNicoll (2011), “The economic impact of the University of Kent”, **The Kent Institutional Plan 2009-12**, Viewforth Consulting.
- Knight, Gary A. (2001), “Entrepreneurship and strategy in the international SME”,**Journal of International Management**, 7, 155–171.
- Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, (2012), **T. C. Resmi Gazete**, 28457, 4 Kasım 2012 Pazar.
- Man, Thomas W.Y - Theresa Lau - K.F Chan (2002), “The competitiveness of small and medium enterprises A conceptualization with focus on entrepreneurial competencies”, **Journal of Business Venturing**, 17, 123–142.
- Newlands, David (2003), “The Role Of Universities in Learning Regions”, **Ersa 2003Congress, University of Jyväskylä, Jyväskylä**, Finland, 27-30 August 2003, Paper Number 398.
- Oxford Economics (2013), “The impact of the University of Birmingham”, **A Report For The University of Birmingham**, England,
- Öztürk, Salih - İshak Torun – Yıldız Özkök (2011), “Anadolu’da Kurulan Üniversitelerin İllerin Sosyo-Ekonomik Yapılarına Katkıları”, **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 16, 145-158.
- Phelkps, Richard P. (1998), “The Effect of University Host Community Size on State Growth”, **Economics of Education Review**, Vol. 17, No. 2, 149–158.
- Siegfried, John J. - Allen R. Sandersonb - Peter McHenry (2006), “The Economic Impact Of Colleges And Universities”, Working Paper No. 06-W12, **Department of Economics Vanderbilt University**, 1-32.
- Stokes, Kevin - Paul Coomes (1998), “The Local Economic Impact of Higher Education: An Overview of Methods and Practice”, **The Association for Institutional Research for Management Research**, Policy Analysis, and Planning, Number 67, Spring, 1-16.
-

-
- Sudmant, Walter (2009), “The Economic Impact of the University of British Columbia”, ***Planning and Institutional Research***, UBC.
- Yayar, Rüştü - Derya Demir (2013), “Gaziosmanpaşa Üniversitesinin Tokat İli Ekonomisine Etkisi”, ***Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi***, Yıl 5 - Sayı 8, 106-122.
- Yılmaz, Mustafa Kemal - Selahattin Kaynak (2011), “Sosyo - Ekonomik Dönüşüm Sürecinde Üniversitelerin Rolü ve Yöre Halkının Üniversite’den Beklentileri İle İlgili Bir Uygulama”, ***Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi***, ISSN: 1302-3284 E-ISSN: 1308-0911 Cilt: 13, Sayı: 4, Yıl: 2011, Sayfa: 55-73.